

dem o fem nit', 'alberg, habitança'. En català tingué sempre escassa vida, reforçada per la influència del fr. *maison*, que antigament no era encara ben sinònim de casa (fr. arcaic *chiese*), i s'aplicava més aviat a grans llocs de residència: d'aquí l'aplicació preferent, també en cat. arcaic, als edificis d'habitatge i residència d'organitzacions religioses i feudals, com les de les grans Ordes i monestirs; així parlant dels Templers: «laxo tota mea honore que ego habeo, in cunctis locis, en kausiment del Magestre de la *mesó*, vel de ipsos fratres, ad totas suas voluntates», a 1178, en el Segre mj, donació del castell d'Alentorn, deixat en poder i a discreció (*causiment*) del Mestre i cavallers monacals de la orde del Temple (MiretS, *El més antic text lit. cat.*, p. 21); «-- querimònias que facit la *mesó* del Temple ---» c. l'a. 1200, Barberà (*BABL* VII, 166); amb referència al reial monestir: «là *maison* de Poblet» document de l'any 1191 (*Cartulari de Poblet*, p. 95).

Tampoc en les *Homilies* no és ben bé el mateix que 'casa', sinó l'edifici residencial que hi ha al costat d'un castell: traduïnt una cita augustiniàna («quid prodest viro si tota *domus* claudatur et unum reliquatur in ea foramen ---») posa «¿Qual proð té ad om --- qui ben tanca sa *casa*? però, havent-hi fet un afegit generalitzador «--- sa casa o son castell», acaba «e i laxa un trauc on éntran los laires e rauben lo castel e la *maisó*?» (5r10): es tracta, doncs, de la casa de residència que fa costat al castell, concepte una mica diferenciada del de *casa*, que acaba de dir; i com que llavors en els Pirineus els diftongs AU, AI, encara no s'havien reduït a una vocal simple (i posa *paubre*, *pauc* etc., probt pronunciant *aç*, *ãp*), la grafia *maisó* no indica forçosament cap influència francesa (o occitana), i pot no ser gaire diferent del *mesó* de 1178

Ja devia, però, adjuntar-s'hi la influència del fr. i oc, llengües que barrejaven amb el català els frares de les grans ordes militars i fins d'altres (de Cluny, del Cistell etc.); com passà evidentment en cast.-port., segons el que exposo sobre el cast. *mesón/maisón*, port. *meirão* etc., en el DCEC/DECH III, 813b23s i notes 4, 5. Més tard la influència afrancesada és evident, i el mot ja s'ha reduït a terme noble o oratori (un poc com el cultisme *mansó*): «aquests treballs te daran repòs en la *maysó* de paraís», StVicentF (*Serm* II, 280 3); mentre que en un text de cavalleries religioses i vertit del francès, com la *Questa* de Reixac, alterna la forma afrancesada, en el S. XIV, amb la tradicional catalana, però llavors ja moribunda, *mesó*: «en una *maysó*, closes --- las portas de la *masó*, hon los apòstols astaven ---» (58.1, 58.9). En l'epos medievalista de MilàF no és més que restauració artificial del gran historiadore literari: «També 'n les nits més tristes li ve 'l record / del fat d'una cosina --- molt negre foul ---: / Poncella la robaren de la *masó* / perquè un chech [‘xeikh’] la volia, ab lleig amor» (*ProsB*, v. 285)

Algun rastre esporàdic en restà, però, en la memòria del poble, en comarques conservadores. Dalt del Montseny encara ho vaig sentir jo amb el matis de 'casa de pagès menuda i de poc rendiment': «d'aquestes *mæ-*

*zóns* en diuen *can Mirabò* i *can Barraca*» Fogars de Montclús (1935); «*mesons*: cases petites del poble», a Poboleda (segons Pinyas, *Buill del C Pirin de Tssa*. II, 170). Una mica comparable a les romanalles de més consideració que n'han quedat a la Baixa Alvernia (cf. ADauzat, *Mél. AntThomas*, 131-6), car també en el Migdia de França el mot entrà en decadència després del període trobadoresc, encara que no tant radicalment com en català<sup>2</sup>

Tot plegat mostra tanmateix que en la nostra toponímia no té res d'afrancesat sinó simplement relíquia de l'ús arcaic del català pre-literari. Així el poble de *La Mesó*, prop de Valls, CpTarr; i força n'hi ha en la toponímia menor; p. ex. *La Mesó* (*la mæzò*) gran mas a les serres entre Arbúcies i St. M'Ilari, damunt Joanet i Serraïma (1927, 1982 ---); gran casa d'aspecte senyorial, dins el poble de Rocabruna (entre Camprodon i Beget) etc. Com a cognom no es confongui ni amb *Massó* (= *maçó* = fr. *maçon*) ni amb *Massot* (< àr. *Mas'ūd*; d'on potser el poble *Massoteres*?)

*Mainada* El conjunt de gent que s'aplegava o allotjava en una *maison* es digué en cat. i oc. primitius *maisonada*, cast. *mesonada*, fr. arc. *maisona*(de), aviat contret en fr. ant. *maiseue*, cast. *mesnada*, oc. i cat. arcaic *maisnada*. Com que en català la *s* sonora davant consonant sonora es convertia en *z* (*almosna* > *almoïna*, *vaslet* > *vaiet*, *rasma* > *raïma*, *esma* > *ei-ma*, *mais* no --- > *mai* no ---, *Asner* > *Aner* etc.), en sumar-se la *z* provinent de la *s* amb la del diftong arcaic *ai*, aquest, reforçat, restava com a diftong *ai*; tal com la combinació de *MAGIS* 'mes' amb *NON* ha quedat en *mai* no --- 'ja més no ---', 'mai'; i tal com *AMAINAR* ve de *amais*(o)nar (vol I, 253b13), igual *maisnada* quedà aviat reduït a *mamada*<sup>3</sup>

El sentit col·lectiu i d'ampli abast de *mamada* es nota, amb diverses aplicacions, en el període arcaic: «B. Od, veg<u>er del Còmite --- Aquatèpida cavalcà, e levà la preda, e hac-ne cc. sols., e 40 oveles, que bareigà la *mamada* del comte; albergà ad Aquatèpida 120 bèsties ---», doc de princ. S. XIII, de l'Alt Conflent (PPujol, *DocVgÜrg*, 7.7); aquí es tracta de servidors armats, i tals o guerrers, és comú que expressi el mot a l'E. Mj.: «--- Dixem Nòs --- — Iré y yo. — E --- don Nuno e aquels --- giraren la testa --- e alguns cridaren --- Vergonya! --- E ls sarraïns no ls seguien, e aquests nostres aturaren-se, e en tant venc la senyera e la *maynada* nostra, ab 100 cavallers bé, que la guardaven, o pus --- e mesclam-nos ab la mota de la senyera --- e ls sarraïns fugiren», Jaume I (Ag., 107, § 65).

Però en la *Questa* de Reixac es tracta dels servidors domèstics d'una dona ermitana —on, en l'aspecte semàntic, es veu clarament el nexa amb *maisó*(n)—: «Demana Rasclusa --- y astaré aynt com yo viva» (60.2); i en els *Set Savis*: «Diats-mé, sényer de bon-ayre / çno valgra més al mercader / que ell se